

ZEYD b. EBÛ ÜNEYSE

almaktadır. Zeyd b. Ebû Üneyse 124 veya 125 (742 veya 743) yılında Ruhâ'da genç yaşta vefat etti, 119'da (737) öldüğü de zikredilmiştir.

Cezîre bölgesinde meşhur bir muhad-dis ve zamanının önde gelen âlimlerinden olan, rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'ye alınan Zeyd b. Ebû Üneyse A'meş, İbn Sa'd, Yahyâ b. Maîn, Zühîlî, Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Fesevî, Nesâî ve İbn Hibbân gibi âlimler tarafından sika kabul edilmiş, öte yandan Ahmed b. Hanbel onun naklettiği hadisler içinde bazı münker rivayetlerin bulunduğunu söylemiş, kendisini "mukâribü'l-hadîs" ve "sâlih" sıfatlarıyla anarak çok üst mertebede bir râvi olmadığına işaret etmiştir. Zeyd b. Ebû Üneyse hadisçiliği yanında geniş bir kültüre de sahipti. Aynı zamanda dinî yaşantısıyla da çevresine örnek olmuş, takvâ sahibi bir âlimdi. Onun muhaddisler nazarında muteber bir şahsiyet kabul edildiğini gösteren bir rivayette göre talebesi ve arkadaşı Ubeydullah b. Amr, A'meş'in huzuruna gelip on hadis dinlemiş, daha fazlasını istediğinde A'meş bunu kabul etmemiş, kendisine, "Bu kişi Zeyd b. Ebû Üneyse'nin öğrencisidir" denildiğinde ise ona yaklaşık elli hadis daha rivayet etmiştir (Mizzî, X, 22).

BİBLİYOGRAFYA :

Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 182; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 388; Ukaylî, *ed-Du'afâ*? (nşr. Hamdî b. Abdülmeccid es-Selefi), Riyad 2000, II, 428; IV, 1505-1506; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 556; IX, 129-130; İbn Hibbân, *eş-Sikât*, VI, 315; Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *ed-Du'afâ*? (nşr. Ebû'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî), Beyrut 1406/1986, I, 303; III, 191; Mizzî, *Tezhibü'l-Kemâl*, X, 18-23; İbn Abdülhâdî, *Ulemâ'ü'l-hadîs*, I, 219-220; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*?, VI, 88-89; a.m.f., *Mizânü'l-ittidâl* (nşr. Ali M. Muavvaz v.dğr.), Beyrut 1416/1995, III, 146; İbn Hacer, *Tezhibü't-Tezhib*, III, 397-398; İbnü'l-Mibred, *Bahrü'd-dem fi men tekelleme fihî'l-İmâm Ahmed bi-medh ev zem* (nşr. Ebû Üsâme Vasıyyullah b. Muhammed b. Abbas), Riyad 1409/1989, s. 163-164.

CEMAL AĞIRMAN

ZEYD b. ERKAM

(زيد بن أرقم)

Ebû Amr Zeyd b. Erkam
b. Zeyd el-Hazrecî
(ö. 68/688)

Sahâbî.

Uhud Gazvesi'nde on üç yaşından küçük olduğu için Hz. Peygamber'in savaşa katılmalarına izin vermediği çocuklar arasında yer aldığına göre Medine'de 612 yılı civarında doğmuştur. Hazrec kabilesinden

olup ensarin meşhurlarındandır. Künyesi Ebû Amr, Ebû Âmir, Ebû Saîd, Ebû Sa'd, hatta Ebû Üneyse şeklinde kaydedildiğine göre onun bu adlarda, ayrıca Sâbit, At-tâb, Muhammed, Kâ'b adlarında oğullarının, Üneyse ve Seriyye adlarında kızlarının olduğu anlaşılmaktadır. Resûl-i Ekrem, Zeyd ile birlikte savaşa katılmak isteyen çocukları geride kalanlara bekçilik yapmakla görevlendirmişti. Uhud'a katılmayan Zeyd daha sonra Hendek Gazvesi'nde ve ardından gerçekleşen on dokuz gazvenin on yedisinde bulundu. Yetim olduğundan Abdullah b. Revâha onu himayesine aldı, kendisini bineğinin arkasında Mûte Savaşı'na götürdü. Hz. Ali'nin yakınlarından olan Zeyd, Siffin'de onun yanında savaştı. Zeyd'in bu yakınlığı Hz. Ali ile ilgili Sekaleyn rivayetiyle (bk. SEKALEYN), "Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır" rivayetine (*Müsned*, IV, 368), ayrıca ilk müslümanın ve Hz. Peygamber'le ilk defa namaz kılanın Ali olduğuna, Hz. Ali'nin kapısı dışında mescide açılan bütün kapıların kapatılmasına dair rivayetlere (a.g.e., IV, 369) ve Hz. Ali yanlısı daha başka haberlere de yansımıştır. Okuma yazma bilen Zeyd vahiy kâtipleri arasında yer aldı. Ayrıca onun bazı hadisleri yazıp Enes b. Mâlik'e gönderdiği de bilinmektedir (M. Mustafa el-A'zamî, s. 64). Berâ b. Âzîb ile ortak ticaret yaptığı için ticarete dair, özellikle de altın ve gümüş paraların birbiriyle değişimi konusunda bilgi sahibiydi. Resûl-i Ekrem'in sağlığında Zeyd'in gözlerini kaybettiği, kendisini ziyarete gelen Resûlullah'a bu haline sabredeceğini söylediği, bunun üzerine Resûlullah'ın kendisini cennetle müjdelediği, Hz. Peygamber'in vefatından sonra gözlerinin tekrar görmeye başladığı konularında kızı Üneyse'den gelen rivayetler vardır.

Zeyd, Benî Mustalik veya Tebük Gazvesi'nde münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl'ün, "Muhammed'in yanında bulunanlara yardım etmeyin ki dağılıp gitsinler; eğer Medine'ye dönersek güçlü olanlar zayıf olanları oradan çıkaracak" dediğini işitmiş ve bunu amcası vasıtasıyla Hz. Peygamber'e bildirmişti. Resûl-i Ekrem önce Zeyd'i çağırıp bu haberi kendisinden dinlemiş, ardından Abdullah b. Übey b. Selûl'ü huzuruna getirerek ona ve arkadaşlarına bu sözleri söyleyip söylemediklerini sormuş, onların Allah adına yemin ederek böyle bir şey söylemediklerini ifade etmeleri üzerine Resûl-i Ekrem onları haklı bulmuş, bu durumda Zeyd yalancı

durumuna düştüğünden kavmi tarafından kınanmıştı. Buna çok üzülen Zeyd geceyi üzüntü içinde geçirmişti. Ertesi gün münafıkların o sözleri söylediklerini beyan eden âyetler (el-Münâfikûn 63/7-8) nâzil olunca Hz. Peygamber Zeyd'e, "Allah senin doğru söylediğini bildirdi ey Zeyd!" diyerek onu sevindirmişti. İleri yaşlarda Küfe'ye yerleştiği ve Kinde semtinde bir ev yaptırdığı kaydedilen Zeyd, Kinde'de 66 (686) veya 68 (688) yılında vefat etti.

Zeyd b. Erkam birçok hadis rivayet etmiş, sahâbeden Abdullah b. Abbas ile Enes b. Mâlik, tâbiünden Abdurrahman b. Ebû Leylâ, Ebû Amr Sa'd b. İyâs eş-Şeybânî, Ebû İshak Süleyman b. Ebû Süleyman eş-Şeybânî, Tâvûs b. Keysân, Atâ b. Ebû Rebâh, Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî gibi birçok râvi ondan hadis nakletmiştir. Yaşlılık döneminde kendisine hadis sorulduğunda artık ihtiyarladığı için unutmaya başladığını ve hadis nakletmenin zorluğunu ileri sürerek rivayette bulunmazdı. Zeyd'in naklettiği birçok hadis *Kütüb-i Sitte*'de ve diğer hadis kitaplarında yer almış, bunlardan tekrarlarıyla birlikte seksen dördünü Ahmed b. Hanbel *el-Müsned*'ine almıştır (IV, 366-375).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 366-375; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 18; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 556-558; İbn Asâkir, *Târîhu Dumaşk* (Amrî), XIX, 256-274; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 276; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*?, III, 165-168; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 560; M. Mustafa el-A'zamî, *Küttübü'n-nebî*, Riyad 1401/1981, s. 64.

BÜNYAMİN ERUL

ZEYD b. ESLEM

(زيد بن أسلم)

Ebû Üsâme Zeyd b. Eslem
el-Adevî el-Ömerî
(ö. 136/754)

Tâbiin âlimi.

Hz. Ömer'in âzatlısı Eslem'in oğlu olup Medine tefsir ekolünün öncülerindedir. Aralarında babası Eslem, ağabeyi Hâlid ile Abdullah b. Ömer, Ebû Hüreyre, Hz. Âişe, Câbir b. Abdullah, Seleme b. Ekvâ', Enes b. Mâlik, Atâ b. Yesâr ve Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî gibi isimlerin yer aldığı birçok sahâbî ve tâbiinden hadis rivayet etti. Ancak Ebû Hüreyre ve Câbir b. Abdullah'tan semâinin olmadığı da kaydedilmiştir (Mizzî, X, 15). Kendisinden rivayette bulunanlar arasında oğulları Üsâme, Abdullah ve Abdurrahman ile Atâ b. Yesâr, Eyyûb es-Sahtiyânî, Yahyâ b. Saîd el-Ensâ-